

Türkiye'nin Yeni Sisteminde Seçim Öncesi İttifaklar

Pre-Electoral Alliances under New System of Turkey

Betül Aydođan Ünal¹

Öz

16 Nisan 2017 halkoylamasıyla kabul edilen hükümet sistemi değişikliğinin uygulamaya geçeceği ilk seçim olan 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanı ve Milletvekili Genel Seçimleri öncesinde yapılan kanun düzenlemeleriyle siyasi partilerin seçim öncesi ittifak kurmasının önü açılmıştır. Türkiye'nin yeni seçim sistemi ve ittifak düzenlemesi birçok açıdan yeni ve farklı uygulama fırsatları sunmaktadır. Seçim barajı uygulaması, aday listesi oluşturma ve sandalye dağılımı gibi konularda dünyadaki diğer sistemlerde siyasi partilerin ittifaklara çekinceyle yaklaşmalarına sebep olan noktalara esneklik kazandırılmıştır. Bu sebeplerden dolayı, Türkiye'de uygulanan sistem, dünyadaki diğer ülkeler için seçim ittifakları açısından iyi bir örnek oluşturduğu söylenebilir. Bu çalışmada; Türkiye'nin yeni sisteminde ittifak kurma şartları ve 24 Haziran 2018 seçimleri öncesinde kurulan ittifaklar incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Seçim ittifakı, seçimler, siyasi partiler, Türkiye.

Abstract

The amendments to the electoral law of Turkey allowed political parties to form pre-electoral alliances ahead of parliamentary and presidential elections on June 24, 2018 that would brought changes to the governance system for the first time since the April 2017 referendum. Turkey's new electoral system and several amendments introduced a new and different set of rules with respect to formation of pre-electoral alliances. The new system offers more flexibility on some issues such as electoral threshold, candidate lists and distribution of seats that make political parties hesitate to form pre-electoral alliances in other systems. As a result, Turkey can set a good example in terms of pre-electoral alliances for other countries. This study aims to assess the conditions of forming pre-electoral alliances in Turkey under new electoral system and the alliances formed ahead of June 24, 2018 elections.

Keywords: Pre-electoral alliance, elections, political parties, Turkey.

Derleme [Review]

Submitted: 11 / 07 / 2018

Accepted: 14 / 06 / 2019

¹ Arş. Gör. Dr., Ege Üniversitesi, İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü, betul.aydogan@ege.edu.tr, Orcid: 0000-0003-2371-0921

Giriş

Karşılaştırmalı siyaset alanında, siyasi partilerin seçim sonrası kurduğu ittifaklar hakkında önemli bir literatür mevcutken, seçim öncesi ittifaklar üzerine yapılan kuramsal ya da ampirik çalışma sayısı azdır. Oysa günümüz demokrasilerinde siyasi partiler için seçimde rekabet kabiliyetlerini artırma, politika oluşturmadaki etkilerini geliştirme ve sınırlı kaynakları daha etkin bir şekilde kullanma amaçlarına ulaşmak için seçim öncesi ittifak kurma seçeneği önem arz eder. Ayrıca, kurulan bu ittifakların etkileri sadece seçim öncesiyle sınırlı kalmaz; seçim sonuçlarını ve sonrasında uygulanacak politikaları da etkiler. Her hükümet sistemi, farklı bir ittifak şekli önerir ve ittifakları şekillendirecek farklı avantajlar ve dezavantajlar yaratır.

Türkiye'nin yeni seçim sistemi ve ittifak düzenlemesi birçok açıdan yeni ve farklı uygulama fırsatları sunmaktadır. Dolayısıyla, bu yeni sistemin şartlarının ve kurulan ittifakların yakından incelenmesi önem taşımaktadır. 16 Nisan 2017 halkoylamasıyla kabul edilen hükümet sistemi değişikliğinin uygulamaya geçeceği ilk seçim olan 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı Seçimi ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimi öncesinde 16 Mart 2018 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan "Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun" ile siyasi partilerin seçim öncesi ittifak kurmasının önü açılmıştır.

Bu çalışmanın amacı; Türkiye'nin yeni uygulamaya geçen seçim sisteminin seçim öncesi kurulan siyasi parti ittifakları açısından getirdiği yenilikleri, etkilerini ve kurulan ittifakları incelemektir. İlk olarak, genel olarak seçim ittifaklarının etkileri belirtilecek ve farklı sistemler altında kurulan seçim ittifakları için geçerli dinamikler değerlendirilecektir. Bu noktadan hareketle, 24 Haziran 2018 cumhurbaşkanlığı ve milletvekili genel seçimleri öncesinde yapılan kanun düzenlemelerinin; seçim ittifakı kurulması, seçim barajı uygulaması, aday listelerinin oluşturulması ve oyların sayılması gibi konularda getirdiği yenilikler, önceki uygulamalarla karşılaştırmalı olarak açıklanacaktır. Son olarak, bu yasal değişikliklerin neticesinde 24 Haziran 2018 seçimleri öncesinde kurulan seçim ittifakları incelenecektir. Bu dönemin yakından incelenmesi daha sonraki seçimlerde hem seçmenler hem de siyasi partiler tarafından yaşanacak deneyimler hakkında fikir verecektir.

1. Seçim Öncesi İttifakların Etkileri

Bu çalışmada "ittifak" terimi literatürde genel kabul görmüş Kadima'nın (2006) kavramsallaştırması doğrultusunda kullanılmaktadır. Bu kavramsallaştırmadan, seçimden alabilecekleri oyları en üst seviyeye çıkarmak amacıyla seçimden önce en az iki siyasi partinin bir araya gelmesi anlaşılmaktadır. İttifak kuran partiler, üzerinde anlaştıkları ortak hedeflere ulaşmak için birlikte strateji geliştirir, kaynaklarının bir araya getirilmesi üzerine uzlaşır ve elde edilecek zaferlerin nasıl dağıtılacağını kararlaştırır. "Koalisyon" ise, en az iki siyasi partinin, seçimlerden sonra meclis ve/veya hükümet içinde birlikte çalışmak amacıyla bir araya gelmesi demektir. Dolayısıyla, koalisyon terimi ile genellikle "seçim sonrası" kurulan ittifaklar kastedilmektedir.

Seçim ittifakı oluşturma şartlarının ve ittifakların etkileri dört boyutludur: İlk olarak, seçim ittifaklarının oluşma şartları siyasi partilerin davranışlarında belirleyici rol oynar. Seçim ittifakları, parti elitlerinin seçime tek başlarına girdiklerinde elde edeceklerini düşündükleri fayda ile ittifak halinde elde edecekleri faydaların mukayese edilmesi sürecinden doğar (Golder, 2005; 2006). Örneğin, tek başına yarıştığında baraj altı kalması kuvvetle muhtemel olan bir parti, ittifak kurarak mecliste temsil hakkı kazanabilir (Strøm ve Müller, 1999). Sonuç olarak da bu durum, meclis aritmetiğini tamamen değiştirebilir. Seçim öncesi ittifakların siyasi partilere sunduğu fırsatlar ve güçlükler Tablo 1'de belirtilmiştir.

Tablo 1. Seçim öncesi ittifakların siyasi partilere etkileri

Fırsatlar	Güçlükler
<ul style="list-style-type: none">Partiler, güçlerini ve kaynaklarını bir araya getirerek etkilerini artırabilir ve kendi başlarına gerçekleştiremeyecekleri hedeflere ulaşabilirler.Partiler, güçlerini başkalarıyla birleştirerek cazibe alanlarını genişletebilir ve oy oranlarını arttırabilirler. Bu, bir hükümet kurmak ve kendi politik hedeflerine ulaşmak için mecliste belli bir sayıda sandalyeyi güvence altına almak için bir fırsat yaratabilir.	<ul style="list-style-type: none">İttifak kurulacak partilerle ortak bir zeminde buluşabilmek için, her bir taraf bir nebze kendi önceliklerinden, ilkelerinden ve ideolojisinden ödün vermek zorunda kalır.Partiler, ortak karar alma süreçlerinde söylemler ve vaatler konusunda denetimlerini bir ölçüde yitirebilir ve onları ittifakın diğer ortaklarından ayıran farklı bir profil çizmeyi sürdürmekte zorlanabilirler.

- Kamuoyu, ittifak inşasını farklı bakış açılarını değerlendirmek ve uzlaşma arama çabası olarak görüp takdir edebilir.
- İttifakı oluşturan partiler, birbirlerinin tecrübelerinden öğrenebilir ve böylece kendilerini bu deneyimlere dayalı olarak güçlendirebilirler.
- Kamuoyu, parti elitlerinin diğer partilerle ittifak kurarak kendi ilkelerini terk ettiğini düşünebilir.
- Partiler arasındaki ittifak hedefleri, amaçları ve faydaları üzerine yapılan müzakerelerdeki zayıf iletişim, gerilimleri körükleyebilir ve bölünmelere neden olabilir.

Kaynak: J. Brian O'Day, 2004.

İkinci olarak, kurulan ittifaklar seçmen davranışını etkiler. Seçim ittifakına girmek siyasi partiler için bazı açılardan avantajlı görünse de esasen seçmenin bu ittifaka sandıkta nasıl tepki vereceği bir bilinmezdir ve partiler açısından önceden kestirilmesi güçtür. Seçim öncesi anketler bu konuda bir fikir verebilir fakat; son yıllarda seçim anketlerine olan güvende bir düşüş yaşanmıştır. Anketlere yansımaya fakat seçmenin davranışında değişiklikler meydana gelmiş olabilir. Esasen bu değişikliklerin açıkça görülebilmesi için seçimin gerçekleşmesi gerekmektedir. Eğer ittifak kurulacak partiler arası ideolojik benzerlik söz konusuysa bu bilinmezlik en aza indirgenebilir (Gschwend ve Hooghe, 2008).

Seçmenler ittifakta yer alan partilerden bazılarının genel yaklaşımını beğenmiyor olabilir ya da kendi partisinin bu ittifakta söz sahibi olmadığı inancına sahip olabilir. Bu durumda, seçmen başka bir partiye yönelebilir. Seçim ittifakları kurulurken ideolojik olarak birbirleriyle uyumlu partilerin ittifak yapması seçmen için önemlidir. Çünkü eğer bu ittifakta yer alan partilerden herhangi biri, çok farklı bir ideolojik tutuma sahipse, seçmen o ittifaka oy atmaktan uzaklaşabilir. Partiler ittifak içinde yer almak için büyük tavizler vermediği sürece seçmenin desteğinin devam ettiği görülmüştür (Laver ve Budge, 1992). Seçim öncesi kurulan ittifaklar seçmen davranışları üzerinde bir yandan bir bilinmezliğe yol açarken, diğer yandan seçim sonrası kurulabilecek koalisyonlar için olası senaryoları bilinir hale getirerek seçmene daha açık bir tablo sunarlar (Haugsgjerd Allern ve Aylott, 2009). Yine de seçim öncesi kurulan ittifakların, seçim sonrasında da devam edeceğine dair bir bağlayıcılığı bulunmadığı için bu durum bir kesinlik taşımaz.

Üçüncü olarak, partiler arası ittifak müzakereleri seçim sürecindeki hakim olacak genel atmosferi etkiler. Müzakereler sırasında parti elitleri ortak söylem ve ortak adaylar belirlemek amacıyla bir araya gelirler ve bir pazarlık süreci yaşanır. Seçimlerde hangi bölgede hangi partinin adayının daha güçlü olduğu ve onun karşısına ittifakı oluşturan hangi partilerin o seçim bölgesinde aday göstermeyeceği üzerine pazarlıklar yürütülür. Adayların seçilme şansı ve partiler arası ideolojik açıdan ortak noktaların varlığı pazarlıkların belirleyici etmenlerindedir. Diğer yandan, partiler eğer ittifak kurarak önemli kazanımlar elde edemeyeceklerine inanıyorlarsa, her iki durumda da ittifak içinde yer almayı tercih etmeyip tek başlarına mücadele etmeyi seçebilirler (Golder, 2006). Dolayısıyla, müzakere süreçleri dayanışmayı öne çıkaran örnekler oluşturabileceği gibi, çatışmaya sebep olan örnekler de yaratabilir. Bu noktada, ittifakların kurulmasını düzenleyen kanunların etkisi önemlidir.

Son olarak, her durumda olmasa da seçim öncesi kurulan ittifaklar seçim sonrası için fikir verir. Seçim kurallarının bazı partiler için avantajlar ve bazı partiler için dezavantajlar sunduğu sistemlerde, dezavantajlı konumda olan partiler bu engelleri aşmak için seçim öncesi ittifak kurabilirler fakat; bu ittifakın seçim sonrasında da devam edeceği kesin değildir. Dolayısıyla, bu ittifaklar partilerin seçimlerde elde edecekleri sonuçları etkileyebilir. Her ne kadar verilen sözler ve yapılan anlaşmalar bağlayıcı olmasa da, seçim ittifakları partilerin kendi siyasi hedeflerini gerçekleştirmelerine aracı olabilir. Seçim öncesi bir siyasi uzlaşmaya varan partiler, ileri dönemlerde gerçekleşecek siyasa üretim süreçlerine dair belirsizliği önemli ölçüde ortadan kaldırır. Bu sebeple, seçim öncesi yapılan ittifaklar seçimin sonuçlarını etkilediği gibi, siyasi temsilin doğasını da etkileyebilir.

2. Farklı Hükümet Sistemlerinde İttifaklar

Son yıllarda seçim ittifakları üzerine yapılan araştırmaların birçoğunda temel eserler olarak kabul gören Golder'ın (2005; 2006) çalışmaları, ittifakların kurulması ile ilgili hükümet sisteminin önemini vurgular. Parlamenter sistemlerde, nisbi temsil sistemi ile bir seçim bölgesinden birden fazla partiden aday mecliste temsil hakkı kazanabildiği için seçim öncesi ittifakların kurulmasını gerektirecek sebepler, başkanlık sistemlerine nispeten daha azdır. Adaylar yine kendi partilerinin çatısı altında seçime katılırlar fakat; ittifak kuran partiler, aynı seçim bölgesinde ittifakın diğer ortakları karşısına aday çıkarmazlar (Resnick, 2014). Diğer bir deyişle, bu rejimlerde partiler hangi seçim bölgelerinde hangi adayları destekleyeceklerini bir araya gelerek belirler. Ayrıca, partiler ortak seçim programları ile hareket etmeyi de seçebilirler (Powell Jr, 2000).

Seçim öncesi ittifaklar daha çok çoğunlukçu ("first-past-the-post" – çizgiyi ilk geçen koltuğu kapar) seçim sistemini kullanan başkanlık sistemlerinde görülmektedir. Kadima'ya (2006) göre; çoğunlukçu sistemler, seçmenin üzerinde özellikle oyunu

boşa harcamama konusunda baskı yaratır ve bu da seçim ittifakı kurulması ihtimalini artırır. Bu motivasyon, siyasi partilere seçim öncesi bir araya gelip bir ortak aday belirleme çabası olarak yansır. Buna ek olarak, Rakner ve Van de Walle (2009) iki türlü başkanlık sistemlerinde gösterdikleri adayın seçilme umudunu ilk turun sonunda yitiren partilerinin ikinci tura kalan adaylar etrafında ittifak kurmaya meyilli olması sebebiyle seçim ittifaklarının iki türlü seçimlerde sık görüldüğünü belirtir.

Başkanlık seçimi öncesinde, bazı partiler aynı aday üzerinde anlaşarak seçim ittifakı yapabilir. Bu adayın seçilmesi durumunda, zaferin doğurduğu gücü ortak paylaşma, bakanlıkların bu partiler arasında bölünüşü ve bazı politik konularda taviz verilmesi gibi sözler verilebilir ya da ittifakı oluşturan partilerin böyle beklentileri olabilir. Latin Amerika'daki 11 ülkeyi yakından inceleyen Kellam'a (2017) göre siyasi partiler başkanlık seçimine yönelik ittifak kurarken bu ittifak sanki seçim sonrası da devam edecekmiş gibi davranır. Fakat çok partili başkanlık sistemleri üzerine yapılan çalışmalar gösteriyor ki; seçim öncesi yapılan ittifaklar 'seçimden sonraki gün' geçerliliğini yitirmektedir ve bağlayıcı olmamaktadır (Mainwaring ve Shugart, 1997b). Bu sebeple başkanlık seçimi öncesi ittifak kuran partilerin seçim sonrasında birlikte çalışmaya devam edeceklerine dair bir öngöründe bulunmak yanıltıcı olacaktır.

Batı Avrupa'da örnekleri sıkça görüldüğü gibi, parlamenter sistemlerde meclis çoğunluğu için gereken temsilci sayısına genellikle tek bir parti ulaşamaz ve neticesinde seçim sonrası hükümetin oluşması için koalisyon kurulması ihtiyacı doğar. Yeni hükümet, göreve başlayabilmek için meclisin yarısından fazlasının güvenoyunu almalıdır. Bu gereklilik de devamlılık arz edecek şekilde mecliste sayısal üstünlüğün elde edilmesinin önemini ortaya koyar. Bu sebeplerden dolayı, parlamenter sistemlerde seçim sonrası ittifakların örnekleri çokça görülür. Diğer yandan, başkanlık sistemlerinde seçim sonrası ittifak kurulması ihtiyacı nispeten azdır çünkü; bu sistemlerde oluşturulan hükümetin göreve başlaması için meclisten güvenoyu alması gibi bir şart çoğunlukla yoktur (Mainwaring ve Shugart, 1997a).

3. Türkiye'de Seçim İttifaklarının Yasal Çerçevesi

16 Mart 2018 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanmasının ardından yürürlüğe giren ve Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun, Siyasi Partiler Kanunu, Milletvekili Seçimi Kanunu ve Mahalli İdareler ile ilgili Kanunda yapılan değişiklikler Türkiye'nin siyasi hayatında önemli dönüşümleri amaçlamıştır. Seçim sisteminin işleyişi, partilerin seçim öncesi ittifak kurma konusunda belirleyici rol oynadığı için Türkiye'nin yeni hükümet sistemine geçeceği ilk seçim öncesinde yapılan değişikliklerin yakından incelenmesi gerekmektedir. 26 kanun maddesinde yapılan düzenlemelerle birlikte siyasi partilerin seçim öncesi ittifak yapabilmeleri mümkün olmuştur. Getirilen düzenlemeyle seçim ittifakları hakkında seçim barajı uygulaması, aday listelerinin oluşturulması ve sandalye dağılımı konularında önemli değişiklikler sağlanmıştır.

3.1. Seçim Barajı Uygulaması

Yapılan önemli değişikliklerden biri, seçim barajı uygulaması üzerinedir. 2839 Nolu Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 33. Maddesinde yapılan değişikliğe göre, milletvekili seçimlerinde yüzde onluk barajın hesaplanmasında ittifak yapan siyasi partilerin aldıkları geçerli oyların tamamı esas alınır ve bu siyasi partiler için ayrıca baraj hesaplaması yapılmaz. Dolayısıyla, toplam geçerli oyu yüzde onun üzerinde olan bir ittifakta, ittifakı oluşturan partiler tek başlarına yüzde on barajını geçememeleri durumunda dahi mecliste temsil hakkı kazanmaktadır.

Tablo 2. Türkiye Genel Seçim Sonuçlarının Dağılımı (2002-2018)

Yıl	2002	2007	2011	Haz 2015	Kas 2015	2018
Baraj üstü (%)	53,7	81,8	88,8	95,3	97,5	99,3
Baraj altı (%)	46,3	18,2	11,2	4,7	2,5	0,7

Kaynak: www.tuik.gov.tr, www.ysk.gov.tr

Tablo 2'de açıkça görüldüğü gibi seçim barajını aşmadığı için mecliste temsil edilmeyen oy yüzdesi giderek azalmıştır. 2002 Genel seçimlerinde neredeyse geçerli oyların yarısı baraj altında kaldığı için meclis dışı kalmıştır. Seçim ittifakı düzenlemesinin bir sonucu olarak 24 Haziran 2018 milletvekili genel seçimleri neticesinde geçerli oyların sadece yüzde 0,7'si baraj altında kalmıştır. Bu oran, son yılların en düşük oranıdır. Dolayısıyla, seçim sistemine getirilen değişikliğin baraj altı kaldığı için temsile yansımayan oylar hususunda önemli bir ilerleme kaydedildiği görülmektedir.

3.2. Aday Listesi Oluşturma

İttifak öncesi görüşmelerde siyasi partileri en çok zorlayan konulardan biri de ortak aday listenin oluşturulmasıdır. Özellikle parçalı sosyal yapıya sahip ülkelerde bu durum, partiler için daha zorlayıcı olur. Hangi partilerin adaylarının seçilebilecek sıralarda listede olacağı kritiktir çünkü; ortak aday listesi, bazı adayların seçilememesi durumunda bazı partilerin temsil hakkı edinmemesi riskini taşır. Bir kısım seçmenin hiç temsil edilmemesi anlamına gelir. Partiler arası işbirliği kurulurken dengenin kurulamaması, seçimler sonrasında kurulacak koalisyonun ya da oluşacak meclisin temsilde adaleti sağlayamamasıyla sonuçlanabilir (Ibenskas, 2016). Ayrıca, aday listelerinin oluşturulması sırasında yaşanacak yoğun tartışmalar ittifakın ruhuna zarar veren şekilde olabilir. Dolayısıyla bu durum, siyasi partilerin ittifak içinde yer alıp almama ya da hangi ittifakın içinde yer alacakları konusunda belirleyici rol oynayabilir. Ortak aday listesinin, küçük partiler için bir diğer riski de; bu partinin aday listelerinde seçilebilecek sıralarda yer bulmasının zor olduğunu düşünen partilerinin büyük partilerin saflarına katılmasıdır. Bunun neticesinden, küçük partilerin adım adım büyük partinin içinde eridiği görülmüştür (Kadima, 2006).

2839 Nolu Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 12/A Maddesinde yapılan değişiklikle seçim ittifakı kurulurken karşılaşılan bu önemli sorunun aşılması için bir alternatif uygulama yaratılmıştır. Bu değişikliğe göre, ittifak yapan siyasi partilerin, kendi aday listeleri ile seçime girmelerine imkan tanınmıştır. Aynı kanun maddesinde yapılan değişiklikle ayrıca, ittifak yaparak seçime katılma kararı alan siyasi partilere aday listelerinin teslim edilmesi için belirlenen tarihten üç gün öncesine kadar Yüksek Seçim Kuruluna bildirimde bulunmak kaydıyla ittifaktan vazgeçme hakkı da tanınmıştır. İttifakın içinde yer almaktan vazgeçen siyasi partiler seçime yine kendi listeleriyle ittifaktan ayrı olarak girebilmektedir. Böylece, siyasi partiler açısından hak kaybının önüne geçilmiştir.

3.3. Sandalye Dağılımı

2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu'nun 29'uncu maddesinde yapılan değişiklikle, siyasi parti ve ittifakların geçerli oylarının sandalye dağılımının nasıl olacağı açıklanmıştır. Oy pusulasında, ittifak içinde yer alan partiler kendi listeleriyle yer aldıkları gibi kendi parti amblemleriyle de yer alırlar. Böylece seçmen, dilerse ittifak içinde yer alan partilerden birini seçer ve bu oy, o partinin hanesine yazılır. Seçmen, oyunun ittifakın ortak oyu olarak sayılmasını dilerse ittifak çerçevesinde ortak bir alanı seçer ve oyu, ittifak ortak oyu olarak kaydedilir. Sandalye dağılımı yapılırken aynı ittifak içerisindeki siyasi partilerin her birinin geçerli oyu; ittifaki oluşturan siyasi partilerin o seçim çevresinde tek başına aldıkları oy sayısına, ittifakın ortak oylarından gelen payın ilave edilmesiyle elde edilir. İttifak yapan her bir partiye ortak oylardan gelen pay; ittifak yapan siyasi partilerin tek başına aldıkları oyun bu partilerin toplam oyuna bölünmesi ile elde edilen katsayının ittifakın ortak oyu ile çarpımı sonucu elde edilir (Madde 29).

İttifakın elde edeceği milletvekili sayısının hesaplanmasında ise, ittifak yapan siyasi partilerin toplam oyu esas alınır. İttifakın elde ettiği toplam milletvekili sayısı, ittifak yapan siyasi partiler arasında her birinin aldığı geçerli oy sayısı esas alınarak bu maddedeki usule göre paylaşılır (Madde 34). Yapılan bu düzenlemeler, seçmenlere iki seçenek sunarak esneklik tanımıştır. Böylece, siyasi partisini desteklemek isteyen ama ittifakla ilgili çekinceleri bulunan seçmenlerin en çok tercih ettikleri partiden başka bir partiye yönelmek zorunda kalmalarının önüne geçilmiştir. Ayrıca, siyasi partilerin de kendi liste ve amblemleriyle seçime girmeleri sağlanmıştır. Eğer ittifaki temsilen tek bir liste oluşturulması zorunluluğu olsaydı; bu listeler oluşturulurken seçilebilecek sıralardan aday gösterilebilmek için küçük partilerin adaylarının büyük partilere geçiş yapmasının ve böylece üyelerini ve kitlelerini kaybeden küçük partilerin çözümlerinin önü açılmış olacaktı. Yapılan düzenlemeyle, ittifakın içinde yer alan küçük partilerin kendi listelerini oluşturabilmeleri sayesinde bu sorun büyük ölçüde ortadan kalkmıştır.

4. 24 Haziran 2018 Seçimleri Öncesinde Kurulan İttifaklar

24 Haziran 2018 seçimleri öncesinde ittifaklar hakkında yasal düzenlemenin yayınlanmasının hemen ardından siyasi partiler, ittifak kurma amacıyla görüşmelere başlamıştır. Oyunun kurallarını değiştiren ve yeni yapılanma ihtiyaçlarını ortaya çıkaran bu düzenlemeye siyasi partiler çok kısa bir sürede uyum sağladığı görülmüştür. Haziran 2018 milletvekili genel seçimleri öncesinde iki ittifak kurulmuştur: Cumhuriyet İttifakı ve Millet İttifakı.

Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) ile Miliyetçi Hareket Partisi'nin (MHP) kurduğu "Cumhuriyet İttifakı" seçim öncesi ittifakların ilk örneği olmuştur. İttifaka, Büyük Birlik Partisi (BBP) de destek vermiştir ("Cumhuriyet İttifakı protokolünde BBP detayı," 2018). Cumhuriyet İttifakı, hem milletvekili genel seçimleri hem de cumhurbaşkanlığı seçimlerini kapsayacak şekilde kurulmuştur. İttifakın protokol metninde, bu ittifakın sadece seçim öncesi için geçerli bir ittifak olmadığı, sürdürülecek tarihi bir birlik olduğu belirtilmiştir. Bu ittifakın temel amacı, Türkiye'ye yönelik iç ve dış kaynaklı hasmane girişimler karşısında, bekayı esas alan ahlakî ve siyasî uzlaşma ortaya koymaktır ("Cumhuriyet İttifakı" Protokolü'nün tam metni," 2018). Seçimlerin ertesinde açıklama yapan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Cumhuriyet İttifakı'nın seçim sonrası mecliste

de devam edeceğini açıklamıştır (“Cumhurbaşkanı Erdoğan: ‘Cumhur İttifakı’nı Meclis’te de devam ettireceğiz,” 2018). Böyle bir ittifakın sadece seçim odaklı olmadığı da görülmüştür.

Diğer ittifak olan Millet İttifakı, 5 Mayıs 2018’de Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, İyi Parti (İYİ Parti) Genel Başkanı Meral Akşener, Saadet Partisi (SP) Genel Başkanı Temel Karamollaoglu ve Demokrat Parti (DP) Genel Başkanı Gültekin Uysal’ın Partiler Arası Seçim İşbirliği Bildirisi’ni imzalamalarıyla kurmuştur. Bildiride, ittifakın temel amacının farklı dünya görüşlerine sahip olmalarına rağmen tüm seçmenlerin siyasi tercihlerinin meclise eksiksiz yansması ve temsilde adaletin sağlanması olduğu belirtilmiştir (“‘Millet ittifakı’ resmen kuruldu: Protokolün detayları ortaya çıktı,” 2018). Kurulan bu ittifak neticesinde, CHP, İYİ Parti ve SP “Millet İttifakı” çerçevesi altında kendi parti amblemleriyle ve kendi aday listeleriyle seçime girerken, DP adaylarını İYİ Parti listelerinde göstermiştir.

Millet İttifakı, sadece milletvekili genel seçimlerini kapsayan bir ittifaktır. Cumhurbaşkanlığı seçimi için ortak bir aday üzerinde uzlaşmak yerine her parti kendi adayını çıkarmıştır. İttifak ortaklarından sadece DP kendi adayını çıkarmayarak, İYİ Parti’nin cumhurbaşkanı adayı Meral Akşener’i destekleyeceklerini seçimlerden önce açıklamıştır (“Seçim 2018: Muhalefetin kurduğu Millet İttifakı nasıl işleyecek?,” 2018). Yukarıda da belirtildiği gibi her seçim öncesi ittifakın seçim sonrasında da devam edeceğine dair bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Buna bir örnek oluşturacak şekilde, Millet İttifakı’nı oluşturan partiler, seçimlerden kısa bir süre sonra ittifakın ömrünün tamamlandığını açıklayarak ittifakı sonlandırmıştır (“Seçim için kurulan Millet İttifakı dağıldı,” 2018).

24 Haziran 2018 seçimleri öncesinde mecliste grubu olmasına rağmen seçim ittifakı içinde yer almayan tek parti Halkların Demokratik Partisi (HDP) olmuştur. Mozaffar ve Scarritt’e (2005) göre; partilerin bazı etnik eğilimlere sahip olmaları seçim ittifakı kurmaları önünde bir engel oluşturabilir. Bu tip partiler, diğer partilerle ittifaka girme durumunda seçmenlerinin kendilerinden uzaklaşacağından çekinirler. HDP’nin parti yetkililerince seçim barajını aşma konusunda problem yaşayacağına dair açıklamalara (“Demirtaş elindeki anketi paylaştı: HDP ‘baraj sınırı’nda, yüzde 50’yi bulan yok,” 2018) rağmen, seçime tek başına girmesini bu çerçevede açıklanabilir. Diğer yandan, HDP Grup Başkanvekili Filiz Kerestecioğlu seçimler öncesinde CHP’nin varlığına rağmen, Millet İttifakını oluşturan diğer partilerin (SP, İYİ Parti ve DP) siyasi mevzilenmesi sebebiyle, bu ittifakı sağ görüşlü olarak nitelendirmiş (“HDP’den 4’lü ittifak yorumu: CHP’nin sol seçmenine yazık,” 2018) ve bu sebeple HDP’nin bu ittifakta yer almasının mümkün olmayacağını belirtmiştir.

Tablo 3. 24 Haziran 2018 Seçimleri Sonucunda Milletvekili Dağılımı

Parti Adı	Milletvekili Sayısı	
AK Parti	295	344
MHP	49	(Cumhur İ.)
CHP	146	189
İYİ Parti	43	(Millet İ.)
HDP	67	

Kaynak: www.ysk.gov.tr

DP, içinde yer aldığı ittifakın aldığı toplam geçerli oy yüzde onun üzerinde olduğu için seçim barajına takılmamıştır fakat; hiçbir ilde milletvekili çıkaracak çoğunluğa ulaşamadığı için meclis dışı kalmıştır. DP Genel Başkanı Gültekin Uysal, İYİ Parti listesinden aday olarak milletvekili seçilmiş ve daha sonra İYİ Parti’den istifa ederek yeniden DP’ye geçmiştir (“Gültekin Uysal İyi Parti’den İstifa Ederek Dp’ye Döndü,” 2018). Cumhur İttifakının ortağı Büyük Birlik Partisi’nin (BBP) Genel Başkanı Mustafa Destici, AK Parti listesinden aday olarak milletvekili seçilmiştir (“BBP lideri Destici AK Parti’den aday oldu,” 2018).

Tablo 3’te görüldüğü üzere seçimin sonunda, hiçbir siyasi parti tek başına yasa yapmak için gereken basit çoğunluğa ulaşamamıştır. Diğer yandan, ittifaklar bazında baktığımızda Cumhur İttifakı bu çoğunluğu sağlamaktadır. Dolayısıyla, bu ittifakın seçimler sonrasında da devam etmesi için gereken motivasyonlar bulunmaktadır. Fakat daha önce de belirttiğimiz gibi, seçim öncesi kurulan ittifakların seçim sonrasında da devam edeceği konusunda bir bağlayıcılığı yoktur. Ayrıca, bu sistemde güvenoyu alınması gerekmediğinden, diğer bir deyişle, koalisyonlar gibi süreklilik arz etmesi gereken seçim

sonrası ittifakları şart olmadığı için, basit çoğunluk yasaların içeriğine göre farklı partilerin bir uzlaşmaya varmasıyla sağlanabilir.

Sonuç ve Değerlendirme

Seçim öncesi kurulan ittifaklar, seçim öncesi ve sonrasına uzanan etkileri sebebiyle önem taşımaktadır. İttifaklar, hem partilerin hem seçmenlerin davranışları üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. İttifak kurmanın getireceği avantajlara rağmen, günümüzde birçok sistemde partiler bazı sebeplerle ittifak kurmaya çekinceyle yaklaşmaktadırlar. Türkiye’de yeni hükümet sisteminin uygulamaya geçeceği 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri öncesinde 16 Mart 2018 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanan “Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun” ile siyasi partilerin seçim öncesi ittifakların kurulması mümkün olmuştur. Bu düzenlemeyle birlikte, dünyadaki diğer seçim sistemlerinde siyasi partilerin ittifaklara çekinceyle yaklaşmalarına sebep olan; seçim barajı uygulaması, aday listesi oluşturma ve sandalye dağılımı gibi konulara esneklik getirilmiştir. Bu çalışma, Türkiye örneğinde seçim öncesi ittifakları yapılan düzenleme ışığında çok yönlü değerlendirmeyi amaçlamıştır.

Türkiye’de yeni uygulamaya geçen çok partili başkanlık sistemi, birçok açıdan siyasi işbirliklerinin, dolayısıyla ittifakların önünü açmıştır. Cumhurbaşkanının çoğunlukçu ve milletvekillerinin nisbi temsil esaslarına göre belirlenmesi sebebiyle aynı anda iki seçimin farklı esaslara göre yapılması hem seçmenler hem de siyasi partiler için ittifakı makul bir tercih haline getirmiştir. 24 Haziran 2018 seçimleri öncesinde kurulan ittifaklar, uygulamaya konan yeni düzenlemelerin seçim sisteminde birçok konuda iyileştirme yaptığı sonucunu ortaya çıkmaktadır.

Seçim barajı uygulamasına dair getirilen yeniliklerle birlikte, seçim barajı sebebiyle mecliste temsile yansımayan oy oranı sadece 0,7 oranındadır. Ayrıca, ittifak içinde yer alan partilerin kendi aday listeleriyle seçime girmeleri sağlandığı için partiler arasında çıkması muhtemel çatışmaların önüne geçilmiştir. Seçmenler açısından da bir takım yenilikler getiren bu sistem ile dileyen seçmenlerin ittifakın geneline dileyen seçmenlerin ise ittifak içinde yer alan tek bir partiye oy vermesi mümkün kılınmıştır. Böylece, seçim sonrası sandalye dağılımı konusunda seçmen tercihlerine paralel bir tablo ortaya çıkmıştır. Bu sebeplerden dolayı, Türkiye’de uygulanan sistem, dünyadaki diğer ülkeler için seçim ittifakları açısından iyi bir örnek oluşturduğu söylenebilir.

Kaynakça

- BBP lideri Destici AK Parti’den aday oldu. (21 Mayıs 2018), <https://www.cnnturk.com/turkiye/bbp-lideri-destici-ak-partiden-aday-oldu>
- Cumhur İttifakı Protokolünde BBP Detayı. (4 Mayıs 2018), <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/cumhur-ittifaki-protokolunde-bbp-detayi-40826256>
- “Cumhur İttifakı” Protokolü’nün Tam Metni. (4 Mayıs 2018), <http://www.milliyet.com.tr/cumhur-ittifaki-protokolu-nun-siyaset-2662293/>
- Cumhurbaşkanı Erdoğan: Cumhur İttifakı’nı Meclis’te de Devam Ettireceğiz. (6 Temmuz 2018), <https://www.ntv.com.tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogan-cumhur-ittifakini-mecliste-de-devam-ettirecegiz,N4WNgo08kkiNhiNsJE442g>
- Demirtaş Elindeki Anketi Paylaştı: HDP ‘Baraj Sınırı’nda, Yüzde 50’yi Bulan Yok. (1 Haziran 2018), http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/siyaset/987261/Demirtas_elindeki_anketi_paylasti__HDP__baraj_siniri_nda__yuzde_50_yi_bulan_yok.html
- Erkan Baş ve Barış Atay, HDP’den Ayrılarak TİP’e Geçti. (6 Ekim 2018), <https://www.haberler.com/erkan-bas-ve-baris-atay-hdp-den-ayrilarak-tip-e-11306184-haber/>
- Golder, S. N. (2005), "Pre-Electoral Coalitions in Comparative Perspective: A Test of Existing Hypotheses", *Electoral Studies*, 24(4), s.643–663.
- Golder, S. N. (2006), "Pre-Electoral Coalition Formation in Parliamentary Democracies", *British Journal of Political Science*, 36(2), s.193–212.
- Gschwend, T. ve Hooghe, M. (2008), "Should I Stay Or Should I Go? An Experimental Study on Voter Responses to Pre-Electoral Coalitions", *European Journal of Political Research*, 47(5), s.556–577.

- Gültekin Uysal İyi Parti'den İstifa Ederek Dp'ye Döndü. (10 Temmuz 2018), <http://www.milliyet.com.tr/gultekin-uysal-iyi-parti-den-istifa-ankara-yerelhaber-2913140/>
- Haugsgjerd Allern, E. ve Aylott, N. (2009), "Overcoming the Fear of Commitment: Pre-Electoral Coalitions in Norway and Sweden", *Acta Politica*, 44(3), s.259–285.
- HDP'den 4'lü İttifak Yorumu: CHP'nin Sol Seçmenine Yazık. (2 Mayıs 2018), <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201805021033274980-hdp-chp-iyi-parti-sp-dp-ittifaki/>
- Ibenskas, R. (2016), "Understanding Pre-Electoral Coalitions in Central and Eastern Europe", *British Journal of Political Science*, 46(4), s.743–761.
- J. Brian O'Day. (2004), *Joining Forces: A Guide to Forming, Joining and Building Coalitions*, Washington, D.C.: National Democratic Institute.
- Kadima, D. (2006), "The Study of Party Coalitions in Africa", *The Politics of Party Coalitions in Africa*, EISA, South Africa, s.1–14.
- Kellam, M. (2017), "Why Pre-Electoral Coalitions in Presidential Systems?", *British Journal of Political Science*, 47(2), s.391–411.
- Laver, M. J. ve Budge, I. (1992), "Measuring Policy Distances and Modelling Coalition Formation", *Party Policy and Government Coalitions*, Springer, s.15–40.
- Mainwaring, S. ve Shugart, M. S. (1997a), "Juan Linz, Presidentialism, and Democracy: A Critical Appraisal", *Comparative Politics*, 29(4), s.449–471.
- Mainwaring, S. ve Shugart, M. S. (1997b), *Presidentialism and Democracy in Latin America*, Cambridge University Press.
- "Millet İttifakı" Resmen Kuruldu: Protokolün Detayları Ortaya Çıktı. (Mayıs 5, 2018), http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/969564/_Millet_ittifaki__resmen_kuruldu__Protokolun_detaylari_ortay_a_cikti.html
- Mozaffar, S. ve Scarritt, J. R. (2005), "The Puzzle of African Party Systems", *Party Politics*, 11(4), s.399–421.
- Powell Jr, G. B. (2000), *Elections As Instruments of Democracy: Majoritarian and Proportional Visions*, Yale University Press.
- Rakner, L. ve Van de Walle, N. (2009), "Opposition Weakness in Africa", *Journal of Democracy*, 20(3), s.108–121.
- Resnick, D. (2014), "Compromise and Contestation, Understanding The Drivers and Implications of Coalition Behaviour in Africa", *Journal of African Elections*, 13(1), s.43–65.
- Seçim 2018: Muhalefetin Kurduğu Millet İttifakı Nasıl İşleyecek? (Mayıs 7, 2018), <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-43992766>
- Seçim İçin Kurulan Millet İttifakı Dağıldı. (4 Temmuz, 2018), <http://www.trthaber.com/haber/gundem/secim-icin-kurulan-millet-ittifaki-dagildi-373533.html>
- Strøm, K. ve Müller, W. C. (1999), "The Keys to Togetherness: Coalition Agreements in Parliamentary Democracies", *The Journal of Legislative Studies*, 5(3–4), s.255–282.
- www.resmigazete.gov.tr
- www.tuik.gov.tr
- www.ysk.gov.tr